

Mozaika „Kristus“ Marijampolės Šv. Vincento Pauliečio bažnyčioje

Natūralaus akmens mozaika „Kristus“ Marijampolės Šv. Vincento Pauliečio bažnyčios fasade – monumentaliosios sakralinės dailės kūrinys, kuriame pavaizduotas Kristaus veidas, švytinčios aureolės fone. Mozaika sukurta 1994–1997 m. Kūrinio autorius dailininkas Adomas Matuliauskas jaunesnysis.

Kūrinys

Akmens mozaika, vaizduojanti Kristų, yra atlikta florentietiška technika, kūrinio formatas 185 x 115 cm. Mozaika įkomponuota Marijampolės Šv. Vincento Pauliečio bažnyčios pastato fasade, nišoje virš pagrindinio įėjimo. Kūrinyje panaudotas skaldytas, pjautas ir šlifluotas natūralus Lietuvos laukų akmuo, Karelijos granitas ir Italijos marmuras. Pastato architektūroje dominuoja neobizantinio stiliaus motyvai, todėl, kuriant mozaiką, buvo išlaikyta Bizantijos menui būdinga ikonografija. Mozaika pradėta kurti 1994 metų rudenį, 1997 metų vasarą užbaigta ir įmontuota bažnyčios fasade. Kuriant akmens mozaiką dailininkui talkino jo žmona Vilmantė Matuliauskienė.

Pastato istorija

1901 m. Šv. Nikolajaus neobizantinė vienabokštė cerkvė su penkiais transeptą akcentuojančiais kupolais pastatyta pagal architekto Valerijaus Rybarskio projektą. 1918 m. cerkvė buvo perduota Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerijai. 1920 m. bažnyčia pašventinta, jai suteiktas Šv. Vincento Pauliečio titulas.

1944 m. sovietų valdžia bažnyčią uždarė. 1989 m. pastatas grąžintas katalikų bendruomenei, pradėta rekonstrukcija pagal architekto Valentino Medelio projektą. 1990 m. balandžio 29 d. įvyko Marijampolės Šv. Vincento Pauliečio bažnyčios atšventinimo iškilmės.

Kūrinio kompozicija

Mozaikos „Kristus“ kompozicija yra simetrinė, turinti aiškią centrinę ašį, sutampančią su pastato fasado vertikalia ašimi. Kuriant mozaiką nemažai dėmesio buvo skirta kūrinio nuotaikos formavimui ir piešinio kompozicijos tikslumui. Remiantis Aukso pjūvio taisykle (lot. Sectio Aurea) buvo siekiama matematiškai apskaičiuoti kūrinio dalių ir detalių proporcijas. Šią taisyklę gerai žinojo ir savo kūrinuose taikė Renesanso epochos meistrai. Kūrinyje buvo pritaikytas ir kitas Bizantijos meno meistrų naudotas metodas, padedantis sukurti judančio žvilgsnio efektą – Kristaus žvilgsnis yra tiesus, sukomponuotas simetriškai, tačiau stebėtojai judant ir keičiant poziciją, susidaro įspūdis, kad akių žvilgsnis keičia kryptį ir juda kartu. Kūrinio kompozicijoje yra svarbus kontrastingų spalvinių dėmių išdėstymas, formuojantis mozaikos ir pastato architektūros harmoningą ryšį. Akmens mozaika įmontuota nedideliame aukštyje, todėl iš arti galima apžiūrėti kiekvieną kūrinio detalę.

Mozaikos akmenys

Mozaikoje „Kristus“ panaudotas atvežtinis Karelijos granitas, Italijos marmuras ir Vilniaus, Trakų, Molėtų apylinkėse, surinkti natūralūs laukų akmenys. Lietuvoje dažniausiai randama iš granito magmos susidaryta vulkaninė uoliena – Baltijos raudonasis porfyras. Porfyrų klodų yra vakarinėje Suomijoje, Alandų salose ir vidurinėje Švedijoje. Kaip teigia geologai, ledynai prieš

10–13 tūkst. metų į mūsų kraštus atrideno lauko riedulius (morenas) iš Skandinavijos. Ledynai uolų gabalus įtraukė į ledo masę, kuri slinkdama trupino uolienas ir taip iš įvairių mineralų sudarytus nugludintus riedulius atgabeno į Lietuvą. Jų galima rasti mūsų laukuose ir pakelėse. Skaldyti laukų akmenys pasižymi spalvų bei tekstūrų įvairove. Mineralus sudaro kvarcas, kalio feldšpatas, plagioklazas, ortoklazas ir mikroklinas. Spalva gali būti pilka, rausva, raudona ir ruda, kartais juoda, tekstūra tolygi, su kvarco intarpais. Šie akmenys panaudoti komponuojant Kristaus veidą, plaukus ir apdarą. Karelijos granitas – tai magminių intrūzinių uolienų grupei priklausantis vulkaninės kilmės akmuo. Jis panaudotas mozaikoje kuriant aureolę. Italijos marmuras – patvari metamorfinė uoliena, sudaryta iš mineralo kalcito. Marmuro uoliena susidarė žemės gelmėse esant aukštai temperatūrai ir slėgiui. Metamorfizuojantis klinčiai, formavosi balta marmuro spalva. Kitos marmuro spalvos ir juostelės atsirado dėl įvairių geležies oksido priemaišų. Italijos marmuras yra atsparus išoriniam poveikiui, lyginant su granitu, jis yra minkštesnis ir lengviau apdirbamas. Kūrinyje marmuro akmuo panaudotas komponuojant akių detales.

Akmens apdirbimas

Akmens apdirbimo proceso metu mozaikos detalėms suteikiama forma, gludinama paviršiaus faktūra. Plačiai naudojami du pagrindiniai akmens apdirbimo būdai: rankinis ar mechaninis uolienos skaldymas ir uolienos pjaustymas. Darbui reikalingi kieto metalo kaltai, plaktukai, pleištai, kampiniai šlifuočiai, pjovimo bei šlifavimo diskai. Akmens skaldymas rankiniu būdu yra sunkus, nemažai išmanymo ir profesinių įgūdžių reikalaujantis darbas. Riedulį galima perskelti tik uolienos susiklostymo kryptimi. Pirmiausiai gaminamas reikalingo dydžio matmenų akmens detalės ruošinys, vėliau jis tobulinamas. Pasitelkus akmens pjovimo prietaisus, atliekamas akmens pjaustymas, paviršiaus profiliavimas, šlifavimas ir poliravimas. Skaldyto akmens detalės paviršius yra grublėtas bei šiurkštus, jame matomi smulkūs mineralų kristalai. Gludinant ir šlifuojant suteikiama tiksli geometrinė forma, taip pat gali būti apdorojamas akmens paviršius.

Atlikimo technologija

Renesanso epochos meno meistrams jau buvo žinomi du klasikiniai mozaikos dėjimo ir komponavimo būdai. Pirmasis – Ravenos arba Bizantijos, vadinamas „tiesioginiu“, antrasis – florentietiškas, vadinamas „atvirkštiniu“. Mozaika „Kristus“ atlikta florentietiška technika – kiekvienas akmens gabalėlis yra atskeliamas ir forma šlifuojama taip, kad tiksliai atitiktų kiekvieną piešinio gardelę. Florentietiška technika kuriamuose darbuose akmenų detalės yra sudėliojamos gerąja puse į apačią ir kruopščiai pritvirtinamos prie tikslaus veidrodiniu būdu apversto kūrinio piešinio. Per visą kūrinio perimetrą padaromas tvirtas klojinys, kurio sienelės formuoja būsimos mozaikos bloko aukštį. Kūrybinio proceso metu dailininkas mato tik tas briaunuotas akmens dalis, kurios darbo pabaigoje užliejamos betono mišiniu. Prieš užliejant betono mišinį, visi tarpeliai tarp akmenų yra užbarstomi kvarciniu smėliu – taip sukuriama kompoziciją formuojantys grioveliai, gaminio blokas armuojamas. Florentietiška technika atlikti mozaikos kūriniai yra ilgaamžiai ir atsparūs klimato poveikiui. Bėgant laikui, medžiagų apdirbimo technologijos, leidusios spartinti kūrinio atlikimo procesą, keitėsi ir tobulėjo. Visgi pats mozaikos meno kūrimo principas išliko nepakitęs – iš smulkių ir mažų detalių dėliojama kūrinio visuma.

Kiti autoriaus kūriniai

Dailininkas Adomas Matuliaskas jaunesnysis yra sukūręs dar keletą natūralaus skaldyto akmens mozaikos kūrinių: 1989–1991 m. atkurta mozaika „Rūpintojėlis“, formatas – 395 x 395 cm, Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės bažnyčios apsidėje. 1990 m. mozaika „Apvaizdos akis“, formatas – 95 x 95 cm. 2005 m. mozaika „Angelas“ Anastazijos Kašinskaitės antkapinio paminklo elementas, formatas – 45 x 55 cm, Rokantiškių kapinėse Vilniuje.

Šaltiniai

Boleslovas Klova. Lietuvių monumentalioji dekoratyvinė tapyba: freska, sgrafitas, mozaika. Vilnius: Vaga, 1975.
Dalia Ramonienė. Krikščioniškosios ikonografijos žodynas. Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997. ISBN 9986-571-17-0.
Spectrum. Studies in the history of culture, volume 2(4), Vilnius: Gervelė, 1998.
Algimantas Mačiulis. Dailė architektūroje. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2003. ISBN 9986-571-86-3.
Ieva Švarcaitė. Akmuo – materialus gamtos kūnas. Acta humanitarica universitatis Saulensis, [T.] 6. Šiaulių universitetas, 2008. ISSN 1822-7309.
Lietuvos dailininkų žodynas. T. 4: 1945 – 1990. Sudarytoja Milda Žvirblytė. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2016. ISBN 978-9955-868-88-0.

Parengė Adomas Matuliaskas, Vilmantė Matuliaskienė, 2016-11-25